

Democràcies infectades. La Covid-19 i el model de democràcia liberal

Víctor Lapuente, Universitat de Göteborg i ESADE

"Des de la crisi financera, els índexs de confiança en les institucions públiques han caigut en la majoria de països occidentals. I, en la resta del món, és l'autoritarisme, i no la democràcia, el que està avançant."

No crec que la crisi del coronavirus canviï les grans tendències mundials, però sí que n'accelerará d'algunes. En economia, la globalització estava ja perdent pistonada abans de la Covid-19, i el replegament nacional es pot accentuar ara. Una cosa semblant pot ocórrer en política. Les democràcies liberals portaven ja un temps sofrint un desgast. S'aguditzarà la crisi de les democràcies representatives amb economies de mercat? Com seran els governs del món postcovid?

Des de la crisi financera, els índexs de confiança en les institucions públiques han caigut en la majoria de països occidentals. I, en la resta del món, és l'autoritarisme, i no la democràcia, el que està avançant. Mentre que el 2009 només el 6% de la població mundial residia en països que estaven perdent llibertats polítiques i civils, avui és el 34%. Una de cada tres persones del planeta viu en nacions on els seus dirigents estan aferrant-se al poder, evitant la celebració d'eleccions competitives, a més de desenvolupar sistemes repressius. Ho veiem lluny, a l'Índia, Tailàndia, Brasil o Zàmbia; però també a prop, a Polònia, Hongria o Turquia. Fa deu anys podíem viatjar a 45 països del món amb plena confiança que eren democràcies lliures. Avui només ens queden 37 nacions. I, a poc a poc, aquest número sembla estar descendint.

Tenia raó, aleshores, Vladimir Putin quan, fa un any, va declarar que les democràcies liberals s'havien quedat "obsoletes"? És la crisi del coronavirus el cop de gràcia per als règims democràtics? Dins de la UE veiem signes preocupants. Hongria ja no és, d'acord amb indicadors internacionals de

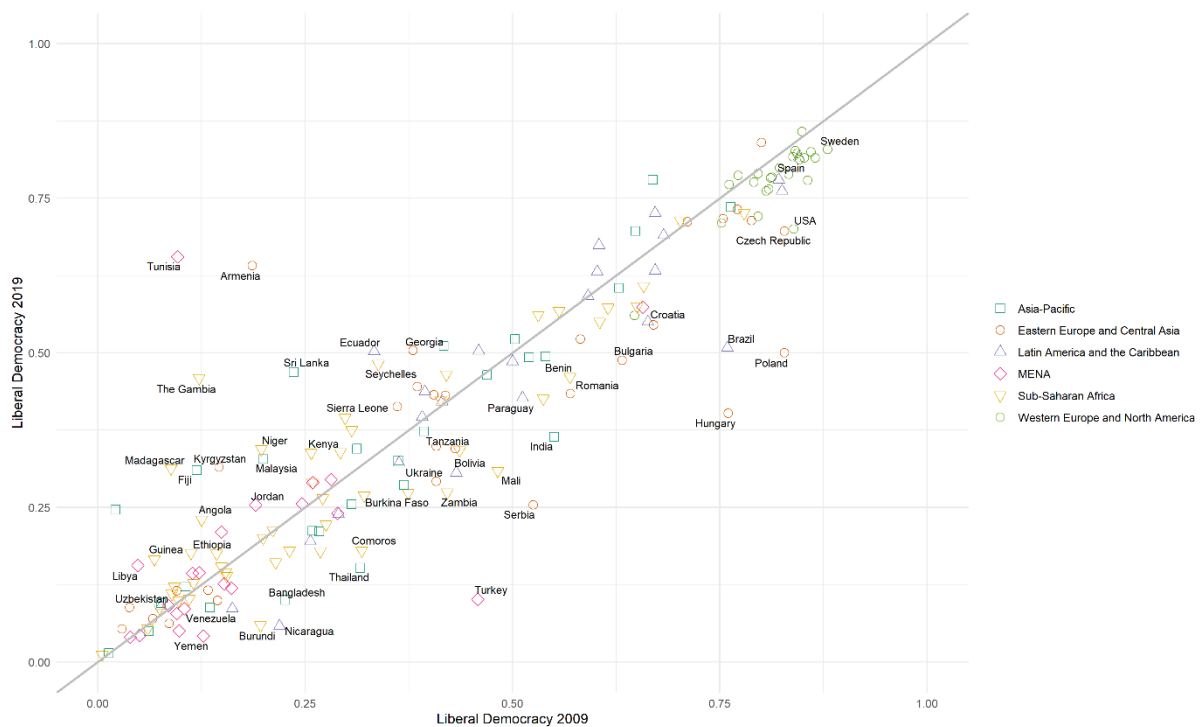
prestigi, com el V-DEM Institute, una democràcia liberal. És a dir, un règim constitucional que garanteix drets i llibertats i on se celebren eleccions lliures i competitives de manera regular. Viktor Orbán va aprofitar la pandèmia per autoconferir-se poders per governar per decret, sense límit temporal. A Eslovàquia el govern s'ha arroгат la capacitat per accedir a informació personal sense límit. I a Polònia, el partit governant es resisteix a cancel·lar les eleccions presidencials per tal de maximitzar les oportunitats de mantenir-se al poder.

"Els autoritarismes han tornat a guanyar pes i ara controlen el 33% del PIB mundial, una proporció similar a la que tenien als anys 30 del segle XX, durant l'apogeu dels totalitarismes."

Fora d'Europa, el paisatge és encara més desolador. Després de la caiguda del mur de Berlín les dictadures van arribar a representar un escàs 12% del PIB mundial. Semblava la fi de la història per als autoritarismes. Però al llarg d'aquests anys, els autoritarismes han tornat a guanyar pes i ara controlen el 33% del PIB mundial, una proporció similar a la que tenien als anys 30 del segle XX, durant l'apogeu dels totalitarismes.

El gràfic 1 mostra els canvis en el nivell de democràcia de tots els països del món entre 2009 i 2019 (que s'acaba de publicar per part del V-DEM Institute). Podem veure'n el deteriorament en molts països, i avanços en un altre grup no menyspreable de nacions. És necessari puntualitzar aquí que els moviments prodemocratització també s'han incrementat en les societats civils de moltes dictadures, per la qual cosa tampoc podem afirmar que les autocràcies tinguin assegurat un futur més afavoridor.

Gràfic 1. Democràcies liberals el 2009 i 2019

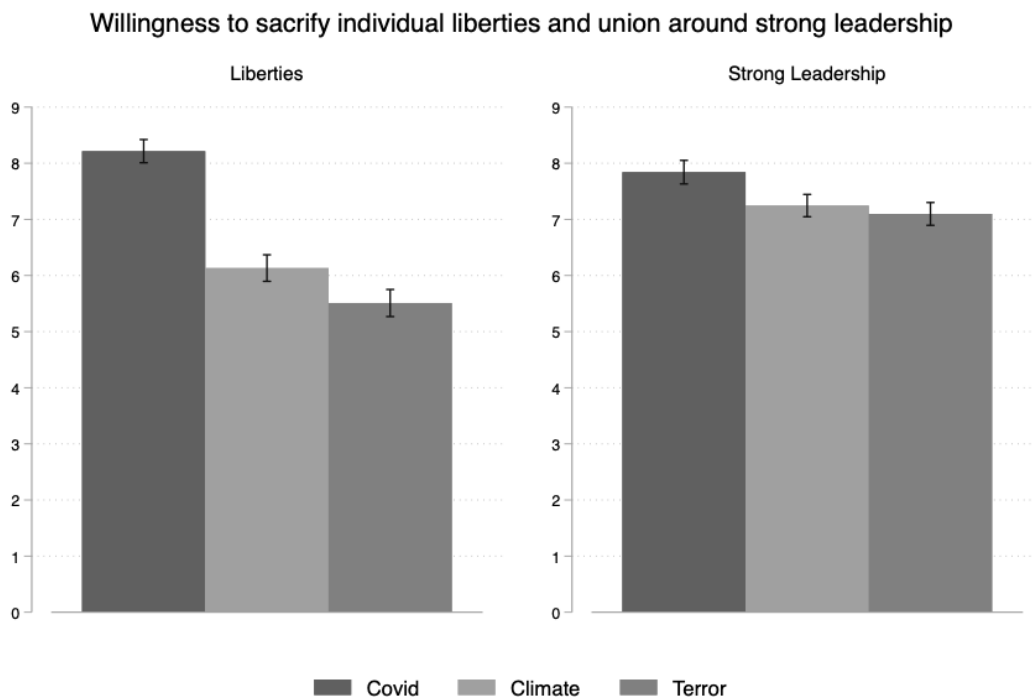
Font: V-DEM Institute, Democracy Report 2020

Espanya, com la majoria de països del nostre entorn, ha sofert, com veiem en el gràfic, una lleugera caiguda en la qualitat de la democràcia. Obeeix a la sensació que el debat polític s'ha polaritzat, amargat, i molta gent creu que no pot expressar les seves opinions polítiques amb la mateixa llibertat que fa tan sols uns anys.

Sobre aquest terreny aterra ara la Covid-19. I els estudis en diversos països, de moment molt preliminars, indiquen tres tendències. Primer, una inclinació a sacrificar llibertats personals i a acceptar que un líder fort prengui les regnes. Com indica el gràfic 2, d'un treball de Francesc Amat, Andreu Arenas, Albert Falcó-Gimeno i Jordi Muñoz, els espanyols estem més disposats a sacrificar les

nostres llibertats, i a unir-nos sota un lideratge fort, en la crisi de la Covid-19 que enfront de l'amenaça terrorista o del canvi climàtic.

Gràfic 2. Voluntat de sacrificar les llibertats individuals i unir-se al voltant d'un líder fort.

Font: Francesc Amat, Andreu Arenas, Albert Falcó-Gimeno i Jordi Muñoz (2020).

En segon lloc, la crisi del coronavirus està canviant les preferències sobre nivells de govern: menys Europa i menys descentralització; i més Estat central. Més Estat-nació. En tercer lloc, la crisi està impulsant un altre corrent de fons en les nostres democràcies: major confiança en els tècnics i menys en els polítics. Més tecnocràcia.

En definitiva, la Covid-19 està despertant al vell Leviatan: ferm, centralista i tecnocràtic. De moment, continua sent plenament democràtic. Però hem d'estar atents ja que, si alguna cosa ens ensenya la història, és que, una vegada deslligat, és difícil tornar a lligar el Leviatan.